

Neea Mäkinen

Kutsuvatko tieteelliset ja erikoiskirjastot?

Vuonna 2024 Signumissa kysyttiin, kuuleeko kirjastoalan opiskelija tieteellisten kirjastojen kutsua. Kirjastoja sekä kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelmaa mietityttivät tieteellisten kirjastojen vähäiset harjoittelijamäärät. Tämän pohjalta syntyi opinnäytetyö, joka selvitti opiskelijoiden ajatuksia ja harjoittelu- paikan valintaan vaikuttavia tekijöitä. Tulokset kertovat, että opiskelija kyllä kuulee, mutta kirjastojen ääni on vaimea.

35

On taas se aika vuodesta, kun Seinäjoen ammattikorkeakoulun (SeAMK) kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijat etsivät innon ja pelon sekaisella tunteella harjoittelupaikkoja. Mitä sopivin aika keskustella siitä, miksi suurin osa opiskelijoista jälleen karttaa tieteellisiä ja erikoiskirjastoja. Keskimäärin harjoittelun kyseisissä kirjastoissa suorittaa kolme opiskelijaa per vuosi. Ilahduttavasti viime syksy oli kuitenkin pirteä korkeakoulusektorilla, jossa suoritettiin yhteensä kahdeksan harjoittelua (Salmela, 2026). Onko valonpilkahdukselle kenties luvassa jatkoa?

Salmelan (2024) mukaan tieteelliset kirjastot ovat viime vuosina ilmaisseet kasvavaa kiinnostusta ammattikorkeakouluharjoittelijoita kohtaan. Kirjastojen kiinnostuksesta huolimatta innokkaita hakijoita ei kuitenkaan ole ollut. Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelmassa on pohdittu syitä, mutta tutkimusta aiheesta ei ollut tehty.

Olin aikaisemmin ilmaissut kiinnostukseni tieteellisiin ja erikoiskirjastoihin, ja innostuin heti aiheesta, kun sitä minulle koulun puolelta ehdotettiin. Tiesin myös, että lisäksi vain muutama vuosiluokaltani suoritti harjoittelua tieteellisessä tai erikoiskirjastossa. Tutkinto-ohjelman lisäksi nyt myös minua kiehtoivat, miksi. Toisaalta voidaan pohtia, pitääkö tieteellisten ja erikoiskirjastojen vähäisistä harjoittelijamääristä olla edes huolissaan. Yleisiä kirjastoja on tilastollisesti yli puolet enemmän kuin tieteellisiä ja erikoiskirjastoja yhteensä (Kannisto ym., 2018, 137; Kirjastot.fi, 2023; Kansalliskirjasto, 2023; Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM), 2024). Karkeasti ottaen myös 70 % kirjastoalan työvoimasta työskentelee yleisissä kirjastoissa (Perjo & Malmström, 2019; Kansalliskirjasto, 2023; OKM, 2024). Vaikka tarkasteltaisiin vain korkeakoulutettuja kirjastoammattilaisia, joita SeAMKistakin valmistuu, on yleisissä kirjastoissa heille silti ainakin puolet enemmän työpaikkoja (Kansalliskirjasto, 2023; OKM, 2024).

Avoimia työpaikkoja selaillessa voi herkästi miettiä, onko harjoittelu tieteellisessä tai erikoiskirjastossa kannattavaa, kuten yksi opinnäytetyöni tutkimuskyselyyn vastannut opiskelija asian totesi:

”Harjoittelua korostettiin mahdollisuutena ”saada jalkaa ovenväliin” ja hankkia konkreettista kokemusta kirjastojen yleisimmistä työtehtävistä. Kun työpaikka-ilmoituksia selailee, on suurin osa ilmoituksista yleisiin kirjastoihin. Jos ilmoitus on tieteelliseen kirjastoon, ovat vaatimukset yleensä melko korkeat varsinkin vasta valmistuvalla. Erikoiskirjastoihin olen puolestaan tämän viime vuoden aikana nähnyt yhden avoimen hakuprosessin, joten se ei myöskään vaikuttanut urapolun kannalta kannattavalta.”

On luonnollista, että osa opiskelijoista hakeutuu yleisiin kirjastoihin. Onhan jokaisella omat mielenkiintonsa. Kysymys kuuluukin, onko jotain mikä suoraanaisesti estää hakeutumasta tieteellisiin ja erikoiskirjastoihin kiinnostuksesta huolimatta. Onko opiskelijalla tarpeeksi tietämystä kirjastoista, jotta kiinnostus heräisi? Yleensä mitä enemmän aiheesta tietää, sitä mielenkiintoisemmaksi se muuttuu.

Näin ollen opinnäytetyöllä haettiin selvyyttä kolmeen kysymykseen:

1. Kuinka kiinnostavina opiskelijat näkevät tieteelliset ja erikoiskirjastot harjoittelupaikkoina?
2. Mitkä tekijät estävät opiskelijoita hakeutumasta harjoitteluun tieteellisiin ja erikoiskirjastoihin?
3. Miten opiskelijoiden kiinnostusta ja hakeutumista tieteellisiin ja erikoiskirjastoihin voitaisiin parantaa?

Opiskelijakysely ja tutkinto-ohjelman tilasto

Tutkimuskysymykset ratkaistiin opiskelijakyselyn avulla, joka toteutettiin syksyllä 2025. Kyselyyn vastasi 75 kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-opiskelijaa SeAMKista eli yli puolet läsnäolevista alan opiskelijoista. Mukana oli opiskelijoita kaikilta vuosiluokilta, myös ensimmäiseltä. Juuri aloittaneiden opiskelijoiden suuri määrä kyselyyn vastaajissa vaikuttanee tuloksiin, mutta se on pyritty huomioimaan johtopäätöksissä. Kyselyn tuloksia taustoitettiin tutkinto-ohjelmalta saadulla tilastolla. Se kattoi kaikki 274 harjoittelua, jotka toteutettiin vuosina 2016–2025.

Tutkimusaineisto kerättiin hyödyntäen sekä määrällistä että laadullista menetelmää. Aineistot käytiin läpi määrällisellä tilastoanalyysillä ja laadullisella aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tieteelliset ja erikoiskirjastot kiinnostavat

Opiskelijakyselyn tulokset osoittavat, että tieteellisistä ja erikoiskirjastoista ollaan kiinnostuneita. Vastaajista 49 % koki tieteelliset kirjastot kiinnostavina harjoittelupaikkoina. Erikoiskirjastojen kiinnostavuusaste oli 54 %. Näistä luvuista se toinen prosenttipuolikas ei suinkaan täysin koe

tieteellisiä tai erikoiskirjastoja houkuttelemattomina. Lähes kolmasosa vastaajista ei osannut kertoa mielipidettään.

Tieteellisissä ja erikoiskirjastoissa opiskelijoita kiinnostavat yhtä lailla kuin luotaantyöntävät niiden erilaisuus yleisiin kirjastoihin nähden. Erilaisuutta pidetään siis sekä positiivisena että negatiivisena piirteenä riippuen vastaajasta.

Asiat, jotka kiinnostavat opiskelijoita tieteellisissä kirjastoissa, ovat niiden kokoelma, palkkaus, työyhteisö ja työympäristö sekä mahdollisuus oman ammattitaidon kasvattamiseen. Erikoiskirjastoissa puolestaan viehättävät tiettyyn aihepiiriin paneutuminen ja täsmällisemmät työtehtävät kuten kuvailu. Lisäksi erikoiskirjastojen osalta nostetaan esille työn tärkeys ja työympäristön rauhallisuus.

Vajaa puolet tutkimuskyselyyn vastanneista, eli 34 opiskelijaa, ei ollut suorittanut vielä harjoittelua. Kysyttäessä heidän haluamiaan harjoittelupaikkoja, vastaukset olivat yllättäviä. Harjoittelun suorittamattomista vastaajista jopa 32 %, eli 11 opiskelijaa, halusi tehdä harjoittelunsa osin tai kokonaan erikoiskirjastossa tai tietopalvelussa, 32 % yliopistokirjastossa ja 30 % AMK-kirjastossa.

Kysymyksessä sai valita niin monta vaihtoehtoa kuin halusi, joten yksi vastaaja on voinut valita kaikki vaihtoehdot, vaikka viiden kuukauden harjoittelun voikin jakaa vain kahteen osaan. Tulokset kuitenkin kertovat opiskelijoiden avoimuudesta suorittaa harjoittelu jollain muulla tavalla kuin yhtenä kokonaisuena harjoitteluna yleisessä kirjastossa, joka on tyyppillisin harjoittelumuoto.

Vastaajien kiinnostusentaso eri kirjastotyyppeihin ei kuitenkaan vastaa tilastotodellisuutta siitä, mihin opiskelijat ovat kymmenenä viime vuotena sijoittuneet harjoitteluun. Kaikista 274 kirjatusta harjoittelusta yhteensä 35 harjoittelua (13 %) on suoritettu osin tai kokonaan tieteellisissä tai erikoiskirjastoissa. Ne ovat sijoittuneet laskutavasta riippuen 14 eri korkeakoulukirjastoon ja seitsemään erikoiskirjastoon.

Tiedon ja osaaminen puute estävät hakeutumista

Harjoitteluun hakeutumista estävät monet asiat: tieteellisten ja erikoiskirjastojen vieraus, sijainti, kiinnostuksen puute, osaamisen puute ja koko kyselyn tulosten läpileikkaava teema eli tiedon puute.

Kyselyyn vastaajista 40 % koki tieteelliset kirjastot vieraiksi ja 51 % erikoiskirjastot vieraiksi. Opiskelijoiden vastauksista ilmeni, kuinka korkeakoulukirjasto koetaan hieman tutummaksi, sillä opintojen aikana siellä on ainakin kerran vieraillut. Erikoiskirjastoista tunnetuimpia olivat niminä Celia ja Varastokirjasto. Niidenkään tarkemmasta toiminnasta ei kuitenkaan aina ollut tietoa.

Kirjastojen vieraus vaikuttanee myös oman osaamisen tunnistamiseen. Kyselyyn vastaajia pyydettiin arvioimaan, miten hyvin he suoriutuisivat yleisen, tieteellisen ja erikoiskirjaston työtehtävistä tämänhetkisellä osaamisellaan.

Vastaajista 71 % koki voivansa suoriutua hyvin yleisen kirjaston työtehtävistä. Tieteellisen ja erikoiskirjaston työtehtävistä koki suoriutuvansa hyvin 27 % vastaajista. Huomionarvoista on, että 41 % vastaajista ei osannut arvioida osaamistaan suhteessa tieteellisten ja erikoiskirjastojen työtehtäviin. Yleisen kirjaston osalta näin koki vain 17 % vastaajista.

Palkkaa, näkyvyyttä ja käytännönläheisyyttä!

Kyselyn tuloksista käy ilmi, että eniten harjoittelupaikan valintaan vaikuttavat sijainti, kiinnostavuus ja kirjaston tuttuus. Harjoittelupaikoiksi haluavien kirjastojen pitäisikin panostaa aktiivisesti kirjaston tutuksi tekemiseen samalla kertoen sen kiinnostavuudesta.

Sijaintiongelmia voi vähentää tarjoamalla harjoittelun palkallisena. Puolet vastaajista olisi valinnut tieteellisen tai erikoiskirjaston harjoittelupaikakseen, jos harjoittelu olisi ollut palkallinen. Vastaajien mukaan palkallinen harjoittelu lisää paikan houkuttelevuutta ja tuo valtavasti rohkeutta toiselle paikkakunnalle muuttamiseen.

Kiinnostavuutta ja tuttuutta lisätään ennen kaikkea tarjoamalla tietoa tieteellisistä ja erikoiskirjastoista. Kyselyyn vastaajat myös toivovat tiedon olevan havainnollistavaa ja käytännönläheistä. Vastaajista 55 % olisi valinnut tieteellisen kirjaston ja 72 % erikoiskirjaston harjoittelupaikaksi, jos olisi saanut enemmän tietoa niiden työtehtävistä. Eräs kyselyyn vastaaja toivoo, että kirjastojen työntekijät esittelisivät työarkeansa sosiaalisessa mediassa. Se olisi keino tuoda työtehtäviä lähelle opiskelijoita.

Konkretiaa tuo myös vierailu kirjastoon. Liki puolella vastaajista harjoittelupaikan valintaan vaikutti se, että paikassa on aikaisemmin käynyt esimerkiksi asiakkaana. Siksi ei ole yllätys, että noin puolet vastaajista toivoo konkreettisia vierailuja tieteellisiin (47 %) ja erikoiskirjastoihin (49 %).

Tulokset kertovat, että kiinnostusta tieteellisiin ja erikoiskirjastoihin kyllä löytyy, mutta opiskelijat kaipaavat käytännön tietoa työtehtävistä ja osaamisesta sekä selkeitä hakuväyliä ja rohkaisua harjoitteluun hakemiseen. Kirjaston näkyvyydellä ja aktiivisuudella opiskelijoiden suuntaan on valtava merkitys siihen, millainen kuva kirjastosta muodostuu ja koetaanko se lähestyttävänä harjoittelupaikkana.

Onko viime syksyn valonpilkahdukselle siis luvassa jatkoa? Vastaus: näy, kuulu ja tarjoa opiskelijoille harjoittelupaikkoja. Ja kuten alun oivallinen lainaus sen kertoi, myös houkuttelevat työpaikkailmoitukset luovat houkuttelevia harjoittelupaikkoja. Päätös harjoittelupaikasta ei siis synny irrallaan ympäröivästä todellisuudesta, koska esimerkiksi työmarkkinatilanne ohjaa vaihtoehtoja. Yksittäisen harjoittelupaikan houkuttelevuuden sijasta onkin kyse tieteellisten ja erikoiskirjastojen kokonaisvaltaisesta houkuttelevuudesta – tai sen puutteesta.

Antoisa oppinäytetyöprosessi

Opinnäytetyö on opettanut näkemään niin kirjastoalan että oman ammatillisen osaamiseni eri tavalla. Varsinkin korkeakoulukirjastot olivat minulle ei-niin-lähestyttäviä, mutta nyttemmin olen niistä kiinnostunut. Samalla olen innostunut opiskelijoiden ja vastavalmistuneiden tukemisesta sekä ylipäättään tutkimuksen edistämisestä heidän suhteensa. Olen aikaisemmin pitänyt itseäni luovana ja innovatiivisenakin, mutta vasta tutkimuksen teon myötä ymmärsin sen olevan ammatillista kehittämisosaamista. Oivalluksen ansiosta tiedän nyt paremmin, mihin haluan työelämässä panokseni antaa. ✦

Tieteellisten ja erikoiskirjastojen houkuttelevuus harjoittelupaikkana: tutkimus Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkemyksistä (2025) <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2025120331967>

Lähteet

KANNISTO, S., PAAVILAINEN, E., & YRJÖLÄ, H. (2018) Suomen tieteellinen kirjastoseura väylänä erikoiskirjastojen yhteistyölle. Teoksessa T. Ruhanen, & M. Sarvilinna (toim.), *Muutoksen tekijät hyvässä seurassa: Suomen tieteellinen kirjastoseura 1970–2010* (137–143). Suomen tieteellinen kirjastoseura.

Kansalliskirjasto. (23.5.2023) *Tieteellisten kirjastojen yhteistilasto 2020 (versio 1.0)* [sähköinen tietoaaineisto]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://doi.org/10.60686/t-fsd3643>

Kirjastot.fi. (29.3.2023) *Erikoiskirjastot*. https://www.kirjastot.fi/kirjastot/erikoiskirjastot?language_content_entity=fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2024) *Suomen yleisten kirjastojen tilastot*. <https://tilastot.kirjastot.fi/>

PERJO, L. & MALMSTRÖM, T. (2019) *Suomen kirjastoseura Kirjasto ammattilaisten silmin: Kirjastoalan työntekijäselvityksen loppuraportti 4.6.2019* [PowerPoint-esitys]. Suomen kirjastoseura. <https://suomenkirjastoseura.fi/hallinta/wp-content/uploads/2022/11/KirjastoalanTyontekijatutkimus.pdf>

SALMELA, S. (2024) Tieteellinen kirjasto kutsuu, kuuleeko kirjastoalan opiskelija? *Signum*, 57(3), 56–57. <https://doi.org/10.25033/sig.148550>

SALMELA, S. 2026. henkilökohtainen tiedonanto.

Kirjoittaja

NEEA MÄKINEN

Seinäjoen ammattikorkeakoulusta valmistunut kirjastotradenomi